

O CARTE DESPRE „REGELE LINGVISTICII”

Dr. hab., prof. univ. **Elena CONSTANTINOVICI**
 Institutul de Filologie al AȘM

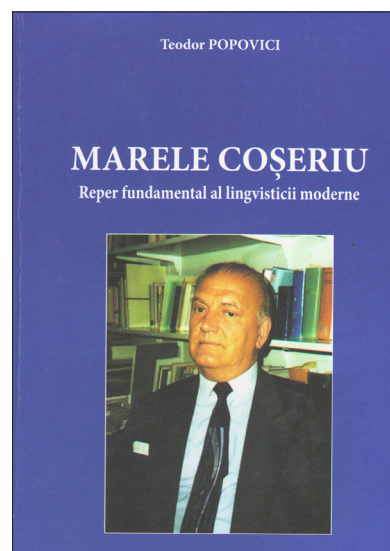
Este o carte a neuitării, o carte ce are menirea de a ține flacăra aprinsă pentru unul dintreatlanții, coloșii și giganții neamului nostru – Eugeniu Coșeriu, care ne-a lăsat drept moștenire nu doar o operă științifică deosebit de valoroasă, ci și un cod al unor principii eterne de viață, exprimate succint în trei propoziții: „Niciodată ură. Totdeauna bunătate. Totdeauna înțelegere și toleranță!”

Trebuie să-i fim recunoscători autorului acestei cărți, Teodor Popovici, medic de profesie, și să apreciem înalta-i valoare, inițiativa elaborării ei, munca depusă și eleganța expunerii materialului de fapte. Printre rânduri se citește dragostea pentru consăteanul său – o figură de excepție, „cel mai învățat dintre românii secolului al XX-lea, omul care a reușit să bată veșnicia pe umăr”.

Cele 10 capitole ale cărții cuprind, citez, „întreaga poveste de copil aruncat de istorie în aventura vieții și a morții” (p. 80). Citatul îi aparține lui Eugeniu Coșeriu. Cu lux de amănunte sunt descriși pașii strălucitului fiu al neamului românesc care se mândrea că este român și că prin opera sa a onorat țara în care s-a născut.

În această carte pot găsi ceva nou chiar și cei care credeau că știu totul despre Eugeniu Coșeriu. Ne mărturisește și profesorul Eugen Munteanu în prefața intitulată sugestiv *Despre iubire, admirație și patriotism!* Cu atât mai prețioasă este cartea pentru cei care nu au avut norocul să-l cunoască de aproape pe Eugeniu Coșeriu. Grație efortului de neestimat al autorului, putem urmări pas cu pas ascensiunea celui care a avut peste 25 de calificative superlative, pe primul loc situându-se „Regele lingvisticii”, supranumit astfel de către regretatul academician Silviu Berejan (p. 159).

După tabelul cronologic, unde sunt trasate etapele principale ale vieții protagonistului, vine primul capitol, intitulat *Baștina*, care conține informații prețioase și puțin cunoscute despre țara în care s-a născut Eugeniu Coșeriu, despre Mihăilenii lui dragi, despre casa părintească, despre părinți și membrii familiei lui, despre calitățile sale intelectuale ieșite din comun, despre nukul de la poartă care l-a așteptat fidel. Acest capitol conține și mărturiile ale istoriei, însoțite de fotografiile ale clădirii Sfatului Țării, ale membrilor Sfatului Țării care au votat Unirea în 1918, aspecte de la Adunarea Solemnă a Sfatului Țării din 27 martie 1918 și de la

Teodor POPOVICI. *Marele Coșeriu – Reper fundamental al lingvisticii moderne.*
 Chișinău: Universul, 2016, 452 p.

Marea Adunare Națională de la 31 august 1989. De asemenea, este inserat un scurt istoric al comunei Mihăileni, informații despre domnitorul Moldovei, Mihail Sturza, pe a cărui moșie era așezată comuna Mihăilenii Vechi, precum și arborele genealogic pe linie paternă și pe linie maternă al celui care avea să devină un simbol al denumirii Mihăilenilor în timp.

Următoarele cinci capitole sunt consacrate anilor de studii, începând cu școala în satul său natal și terminând cu studiile în Italia, care i-au schimbat perspectiva românească într-o perspectivă universală și l-au definit ca pe lingvistul nr. 1 al epocii. Ghidat de învățătorii din Mihăileni (printre care erau soții Mândăcanu – Roman și Irina) și cunoscând maxima lui Aristotel „Rădăcinile învățaturii sunt amare, dar fructele sunt dulci”, Eugeniu Coșeriu se învrednicise de calificativul „copil-minune”, fiindcă, spune autorul, „ceea ce învățau alții într-un an, el învăța, exact ca-n poveste, într-o săptămână”.

Anii de liceu și i-a petrecut la Bălți, la Liceul „Ion Creangă”, despre care autorul cărții ne spune că au fost cei mai fericiți ani pentru Coșeriu. Anume aici a primit o pregătire fundamentală pentru cariera ulterioară, acumulând cunoștințe vaste pentru întreaga viață. Își amintește cu drag de profesorii Mihai Certan, Ion Bălțeanu, Marcu Văluță, Gheorghe Cârțu, Simion Varzaru, Mihail Horn, Nicolae Palamaru, Tudor Gălescu și alții, care erau apostoli pentru elevi, deschizându-le ochii minții și arătându-le folosul învățaturii. A fost

un liceu de excepție cu elevi excepționali. Sunt trecute în revistă numele absolvenților acestui liceu care au devenit personalități notorii în știința și cultura românească (Vasile Coroban, Boris Cazacu, Valentin Mândăcanu ș.a). Aici își încearcă Eugeniu Coșeriu puterile în ale scrisului (proză și poezie) și în ale traducerii, contribuind substanțial la editarea revistei *Crenguța* și trimițând materiale la *Jurnal literar*, editat la Iași de către George Călinescu, aici însușește câteva limbi, aici a învățat să prețuiască știința, cultura și, în mod expres, iubirea aproapelui.

Un început de bun augur a fost înscrierea la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, care a fost pentru Eugeniu Coșeriu un templu al adevărului în devenirea sa profesională și unde învață literele și dreptul. Teodor Popovici descrie cu mare drag fiecare realizare din timpul studiilor la Iași, citând din „Coșul cu înțelepciune” gânduri, idei ce aparțineau lui Eugeniu Coșeriu și punctând creșterea măiestriei sale literare.

Studiile în Italia i-au lărgit orizonturile, l-au format, l-au orientat spre universalitate. Aici a cercetat mai profund limbile clasice, romanice, germanice, aici a studiat filosofia. Bogăția de fapte adunate în capitolele despre anii de studii ale lui Coșeriu ar servi un bun exemplu pentru studenții de azi, de aceea le-aș recomanda în mod special să citească această carte.

Următoarele două capitole se referă la activitatea pedagogico-științifică la Montevideo (Uruguay) și la Tübingen (Germania). La Montevideo ia hotărârea fermă să se ocupe de teoria limbajului. Aici fondează o școală, cunoscută sub numele de „Școala lingvistică de la Montevideo”, și își pregătește o pleiadă de discipoli. De aici pornește construirea conceptului de lingvistică integrală. Din Montevideo Coșeriu devine cunoscut în toată lumea. Este invitat să țină cursuri în diferite universități din America, Europa, Rusia și alte țări, fiind recunoscut ca somitate de majoritatea lingviștilor. Autorul cărții notează pe bună dreptate că tot ce a făcut Eugeniu Coșeriu la Montevideo, unde a stat aproape 12 ani, a fost o pregătire a întoarcerii sale în Europa, dar continua să aștepte fiindcă avea un principiu demn de mărimea sa, și anume: „să nu ceri nimica niciodată, ci să aștepti să fii chemat”.

Invitațiile n-au întârziat să vină din mai multe țări, ca până la urmă să aleagă Germania și să se stabilească la Tübingen în 1963, unde, spune autorul, se realizează visul din copilărie al profesorului Coșeriu, și anume, să ajungă „să-i învețe carte pe nemți”. E drept că și nemții i-au oferit posibilități materiale de necomparat cu cele de la Montevideo (avea 12 camere ticsite cu cărți!), precum și oportunități de contacte cu alte universități din Europa și din întreaga lume, astfel în-

cât să creeze aici o școală universală de teorie a limbajului, cu discipoli din toate colțurile lumii. Avea mulți discipoli (peste 40 de cercetători și-au luat doctoratul sub conducerea Domniei Sale) pentru că știa să împartă mărinimos și darnic vastele sale cunoștințe pe care le expunea liber în mai multe limbi de pe glob. Știa să inspire, fiind convins că elevul nu este „un vas pe care trebuie să-l umpli, ci un foc pe care trebuie să-l aprinzi”.

Capitolul despre activitatea științifică a Marelui Coșeriu conține informații surprinzător de bine alese pentru un autor care nu este filolog, ci medic. Autorul remarcă pe bună dreptate că greutățile întâmpinate la începutul carierei sale în Uruguay, generate de lipsa unei tradiții lingvistice, de absența bibliotecilor specializate, de deficitul de cadre etc. s-au dovedit a fi un avantaj pentru Eugeniu Coșeriu care s-a văzut pus în situația de a fi chiar el deschizător de drumuri în lingvistica timpului și a spațiului în care activa. Bazându-se pe studiile dedicate activității Marelui Coșeriu, semnate de Iulia Nică, Mircea Borcilă, Eugenia Bologa etc., autorul trasează orientările principale ale activității științifice și pedagogice ale protagonistului, rezultatele obținute și impactul acestora asupra dezvoltării lingvisticii mondiale. Sunt prezentate lucrările traduse în limba română (din păcate, încă puține la număr), capitolul încheindu-se cu *Anii de glorie* unde sunt nominalizate titlurile și meritele acordate Marelui Coșeriu, precum și o amplă listă a lucrărilor științifice semnate de renumitul savant, distribuită pe ani, deosebit de utilă pentru toți filologii, nu numai pentru cei interesați de opera lui. Tot în acest capitol găsim argumentele forte ale lui Eugeniu Coșeriu privind inconsistența teoriei despre două limbi est-romanice (româna și moldovenească).

Memorabil din acest punct de vedere este următorul citat: „A promova sub orice formă o limbă moldovenească deosebită de limba română este, din punct de vedere strict lingvistic, ori o greșeală, ori o fraudă științifică; din punct de vedere istoric și practic e o absurditate și o utopie; și, din punct de vedere politic, e o anulare a identității etnice și culturale a unui popor și deci un act de genocid etnico-cultural” (Limba română, 2002, nr.10, p. 2-3). Hazliu și instructiv totodată este și răspunsul lui Coșeriu celor care demonstau cu ardoare diferențele de vocabular între cele două limbi: *cleioancă-muşama, baistruc-bastard, sârnice-chibrite: „Cu o cleioancă, un baistruc și trei sârnice nu faci limbă moldovenească.”* Lucrurile acestea nu trebuie uitate!

Deosebit de emoționante și captivante sunt ultimele două capitole ale cărții: *Revenirea la baștină și Eugeniu Coșeriu în amintirea contemporanilor*. De aici aflăm cum e să pleci adolescent din satul în care te-ai

născut și care este pentru tine „centrul universului” și să revii după 51 de ani; cum e să cunoști 10 limbi și să te descurci în 30, iar primul discurs în limba maternă să-l ții după 28 de ani de la plecare. Ilustrat cu fotografii și cu mărturiile ale consătenilor și ale celor care l-au cunoscut, capitolul *Revenirea la baștină* are valoarea unui manual pentru toți cei nevoiți să plece departe de meleagurile natale.

Ultimul capitol întrunește gândurile și sentimentele a 25 de oameni de cultură de la noi cu referire la personalitatea și opera celui care a fost Eugeniu Coșeriu, Doctor Honoris Causa a 50 de universități, figură marcantă a lingvisticii mondiale, cu o pregătire teoretică remarcabilă și care a pornit de pe plaiul Moldovei, dar care ne mărturisea: „eu n-am părăsit niciodată Mihăilenii, nici ei pe mine. Eu îi consider

centrul universului și m-am ridicat deasupra lor ca să văd lumea”. Desigur că opiniile celor 25 de conaționali (numele lor pot fi găsite în carte) constituie o picătură mică printre cele 6 000 de pagini ale mai multor ediții festive omagiale, scrise de 400 de specialiști din 75 de țări, dar ele au fost poate mai scumpe pentru dumnealui pentru că veneau de acasă.

Așadar, o viață legendară, cuprinsă între aproximativ 400 de pagini care trebuie neapărat citite, pentru ca munca depusă de un medic întru proslăvirea unuia dintre „muncitorii limbii”, cel care a fost Marele Coșeriu, să nu fi fost irosită în zadar. Aș vrea să închei cu cuvintele Ecleziastului: „Ce este a mai fost și ce va fi a mai fost; și Dumnezeu aduce iarăși înapoi ce a trecut”. Se va mai naște, fie și la o distanță de o sută de ani, un Eugeniu Coșeriu din neamul nostru!

Mihai Jomir. *Credință III*, u.p., 2004